ungsinn
Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge

Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket:

Læringsmiljøprosjektet (1.utg)

Læringsmiljøprosjektet er et tiltak for å fremme et trygt og godt skole- og barnehagemiljø.

BAKGRUNN
Læringsmiljøprosjektet er et forebyggende tiltak som tilbys ansatte i skoler og barnehager med vedvarende høye mobbetall. Læringsmiljøprosjektet skal fremme et trygt og godt barnehage- og skolemiljø uten mistrivsel og krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Tiltaket ble etablert i 2013 og er utarbeidet og gjennomføres av Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger i samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet er eier av tiltaket, mens Læringsmiljøsenteret står for implementeringen av tiltaket.

METODE
Denne kunnskapsoppsummeringen bygger på et systematisk litteratursøk i databasene Embase, Medline og Psykinfo, NORART, Cochrane, Cristin, NORA, SCOPUS og SweMed. Det er også søkt i internasjonale kunnskapsdatabaser om evidens samt innhentet informasjon om tiltaket fra tiltakseier. Litteratursøk og annen innhentet informasjon ble gjennomgått for å identifisere nordiske effektstudier, internasjonale oppsummeringsstudier og eventuelt andre norske studier om tiltaket.

RESULTATER
Læringsmiljøprosjektet er et fleksibelt tiltak, og består i hovedsak av fagsamlinger og veiledning med kvalifisert personell. Det inkluderer også systematiske implementeringsprosedyrer. Innholdet i tiltaket varierer, avhengig av hvilke hovedutfordringer skolen og/eller barnehagen står overfor. Det finnes ingen nordiske effektstudier av tiltaket, men andre evalueringer er gjennomført. Hovedkonklusjonen fra disse er at mange deltakere har opplevd en økning i kompetanse knyttet til forebygging og håndtering av mobbing. Deltakerne er tilfredse med fagsamlingene og veiledningen de mottar, men påpeker behovet for økt involvering av PPT, lærere, foresatte og elever.

KONKLUSJON
Læringsmiljøprosjektet klassifiseres på evidensnivå 2 – Teoretisk begrunnet tiltak.



Solveig Ingebjørg Holen
solveig.holen@r-bup.no
RBUP Øst og Sør



Henriette Kyrrestad
henriette.kyrrestad@uit.no
RKBU Nord, UiT Norges arktiske universitet

Engelsk sammendrag på ungsinn.no

ISSN 2464-2142

Ungsinn tidsskrift utgis av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge- nord (RKBU Nord) ved UiT Norges arktiske universitet.

Innledning

Bakgrunn

Elevundersøkelsen for skoleåret 2022 viser at 7,3 prosent av elever fra 5. trinn til 3. året i videregående opplæring, oppgir å ha blitt utsatt for mobbing på skolen. Høyeste forekomst er på 5. trinn, hvor 12,5 prosent oppgir å bli mobbet (Wendelborg, 2023). Den årlige elevundersøkelsen viser at forekomsttallene for å bli utsatt for mobbing har vært relativt stabile i perioden 2016–2021, men de to siste årene tyder på at forekomsten er økende, ifølge Utdanningsdirektoratet (https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/2024/flere-elever-opplever-mobbing/). Samtidig viser forskning at å bli utsatt for mobbing kan ha alvorlige konsekvenser, og man finner en sammenheng med psykiske helseplager som angst, depresjon, lav selvtillit, selvskading, selvmordstanker, samt sosiale vansker, skole og læringsrelaterte vansker (Breivik mfl., 2017; Moore mfl., 2017).

Ifølge opplæringsloven (kapittel 9A) har alle elever rett til et trygt og godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, uten mobbing og andre krenkelser (Opplæringsloven 2017, § 9A-1). Likevel er det noen kommuner og

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

enkelte skoler i Norge med høy forekomst av mobbing, som har vedvart over tid. Dette kan skyldes at det ikke jobbes nok helhetlig, systematisk og kontinuerlig for å forebygge, avdekke og stoppe mobbing. På bakgrunn av dette etablerte Utdanningsdirektoratet Læringsmiljøprosjektet i 2013 på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. I 2016 inngikk Læringsmiljøprosjektet som et av tre tilbud i kompetansepakken om læringsmiljø og mobbing for barnehager og skoler «Inkluderende barnehage- og skolemiljø» som bestod av et nettbasert tilbud, et samlingsbasert tilbud og Læringsmiljøprosjektet. I disse tre tilbudene ble også barnehage en målgruppe. Fra 1.januar 2021 fikk barnehageloven et nytt kapittel om trygt og godt psykososialt barnehagemiljø som understreker barnehagens plikt på dette området.

Beskrivelse og materiell

Det er ikke utarbeidet noe fast materiell i prosjektet; barnehager og skoler som deltar får tilbud om kompetanseheving i form av fagdager med ulike temaer tilpasset deres behov. Nasjonale fagdager arrangeres av Utdanningsdirektoratet og inneholder faglig påfyll. Det er også satt av tid til gruppediskusjoner. I tillegg får arbeidsgruppen ved barnehagen/skolen veiledning av eksterne veiledere fra Læringsmiljøprosjektet to–tre ganger per semester, samt lokale fagdager.

Innholdet og strukturen i Læringsmiljøprosjektet er beskrevet på hjemmesiden til Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger (uis.no/nb/laringsmiljosenteret/laringsmiljoprosjektet) og på Utdanningsdirektoratets nettsider (udir.no/laring-og-trivsel/barnehage-og-skolemiljo/laringsmiljoprosjektet/#a168359). I tillegg er det laget et informasjonshefte (Læringsmiljøsenteret, 2022).

Målsetninger og målgruppe

Utdanningsdirektoratet og Statsforvalteren samarbeider om å velge ut passende deltakere til Læringsmiljøprosjektet. Hovedmålet med prosjektet er å fremme et trygt og godt barnehage- og skolemiljø uten mistrivsel og krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Delmålene for prosjektet inkluderer:

1. Sikre at myndigheter og eiere ser barnehager og skoler som en helhetlig enhet i arbeidet for et trygt og godt læringsmiljø, og prioriterer tidlig innsats.
2. Utvikle eiers kompetanse innen barnehage- og skolemiljø, samt sørger for at prosjektets innhold, erfaringer og kompetanse blir kjent og delt internt i kommunen.
3. La styrere og rektorer ta ansvar for å skape trygge og gode miljøer gjennom varig endring av holdninger, kultur og pedagogisk praksis i organisasjonen.
4. Øke ledere og ansattes kompetanse i å vedlikeholde og fremme et trygt og godt miljø, samt forebygge, oppdage og håndtere trivselsproblemer, mobbing og andre krenkelser.
5. Involvere barn og foreldre som aktive deltakere i prosjektet.
6. Inkludere PPT og andre aktører i arbeidet med å utvikle trygge og gode læringsmiljøer.

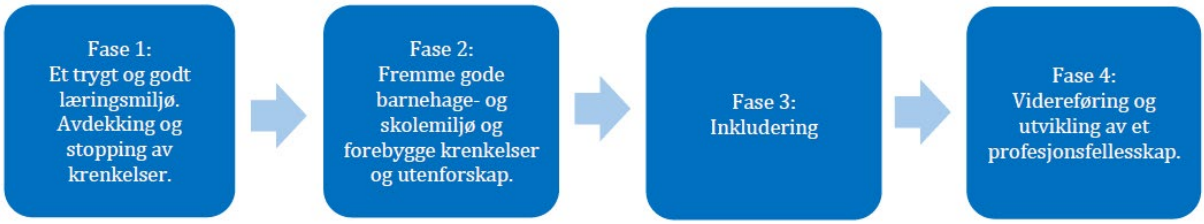
Gjennomføring av tiltaket og metoder som anvendes

Utdanningsdirektoratet er eier av Læringsmiljøprosjektet og har gitt Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger i oppdrag å gjennomføre opplæringen i prosjektet. Barnehage- og skoleeiere i kommunen er ansvarlige for å drive prosjektet. De skal sikre at det settes av tilstrekkelig tid og ressurser, samt motivere de utvalgte skolene og barnehagene til å delta. Styrere og rektorer har ansvaret for å lede prosjektet på sine respektive enheter. De må motivere personalet til deltakelse, sette av tilstrekkelig tid og ressurser gjennom hele prosjektperioden, og fortsette arbeidet i etterkant. Styrere og rektorer deltar selv aktivt i alle faser av prosjektet og etablerer arbeidsgrupper ledet av dem selv. Arbeidsgruppen kan inkludere en rådgiver fra PPT og personer med tverrfaglig kompetanse og ansvarsområder. For skoler består arbeidsgruppen ofte av mellomledere, sosial- eller miljølærer og SFO-leder. For barnehager inkluderer gruppen vanligvis en representant fra de pedagogiske lederne og en fra assistentgruppen.

Læringsmiljøprosjektet er strukturert i fire faser som strekker seg over to barnehage-/skoleår (se figur 1). Alle de fire fasene inneholder kjernekomponenter hvor det jobbes med fagstoff og praktisk trening med veiledning underveis (Læringsmiljøsenteret, 2022). Hver fase, som varer i ett semester, fokuserer på et spesifikt tema. Deltakende barnehager, skoler og kom-

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Figur 1:
Fasene i Læringsmiljøprosjektet



muner får veiledning fra et team som følger opp enhetene i to år. Veilederne skal ha formell veilederkompetanse, utdanning på masternivå og lang erfaring fra barnehage og skole (Støen, 2020). Veiledningsteamene består av forskere og pedagoger fra Læringsmiljøsenteret, samt erfarne pedagoger fra ulike deler av utdanningssystemet (Læringsmiljøsenteret, 2022).

Hver fase inkluderer også en samling for hele personalet i barnehagen eller skolen med faglige foredrag, en nasjonal todagers samling for arbeidsgruppene, samt 2 til 3 veiledningssesjoner med styrer/rektor eller hele arbeidsgruppen. Det settes også av minimum to timer til mellomarbeid for arbeidsgruppene annenhver uke, som for eksempel kan være å trene på ny praksis (Læringsmiljøsenteret, 2022; Støen, 2020).

Fase 1: Et trygt og godt læringsmiljø. Avdekking og stopping av krenkelser.

Dette første semesteret i Læringsmiljøprosjektet, rettet mot skoler og barnehager med høye mobbetall eller komplekse mobbesaker, er dedikert til mobbing (Støen, 2020). Sentrale elementer i denne fasen inkluderer etablering av positive barnehage- og skolemiljøer, trivselsfremmende tiltak, forståelse av konsekvenser, samt dyptgående innsikt i mobbingens psykologi og metoder for å oppdage og avslutte mobbing. Kunnskap tilegnes gjennom forelesninger tilrettelagt av Læringsmiljøsenteret, selvstudium og refleksjon. Skoledeltakerne øver på å avdekke trivselsproblemer og krenkelser ved å gjennomføre en ikke–anonym spørreundersøkelse blant elevene i løpet av dette semesteret. Barnehagedeltakerne øver på å observere barns trivsel og samspill i lek. Alle deltakerne får også trening i å gjennomføre samtaler med elever og foresatte.

Fase 2: Fremme gode barnehage- og skolemiljø og forebygge krenkelser og utenforskap.

Denne fasen handler om å arbeide med fagstoff om gruppe- og klasseledelse basert på støttende og autoritative tilnærminger, samt etablering av positive relasjoner mellom barn og mellom grupper av barn. Fasen inkluderer også tematikk knyttet til vennskap, lek og gode fysiske lekemiljøer. Deltakerne lærer om klasseledelse og fokuserer på emosjonell støtte. Videre får de veiledning i å utvikle strukturer, normer og regler. En plan utvikles for å involvere barn og foresatte i arbeidet med å skape et inkluderende læringsmiljø og forebygge mobbing.

Fase 3: Inkludering.

Denne fasen legger vekt på forståelse av inkluderingsbegrepet, samt oppfølging og inkludering etter barnehage- og skolemiljøsaker. Det fokuseres på hvordan man arbeider med og følger opp enkeltelever og klasser som har vært involvert i mobbesaker. Deltakerne lærer også om hvordan man kan gjenopprette et trygt og godt læringsmiljø. Hva som kan fremme og hindre inkludering i barnehage- og skolemiljø belyses også, samt hvordan involvere foresatte. Det gis veiledning i hvordan man kan utvikle inkluderende læringsmiljøer både på klasse-, skole-, og barnehagenivå. Fagdagen dette semesteret kalles «God Start» og gir konkrete råd for hvordan barnehage- og skoleåret kan starte for å sikre et trygt og godt miljø (Drugli, 2013; Støen, 2020; Vaaland, 2011).

Fase 4: Videreføring og utvikling av et profesjonsfelleskap.

Målet i dette siste semesteret av Læringsmiljøprosjektet, er å videreføre og videreutvikle arbeidet etter at prosjektperioden er avsluttet. Det utarbeides rutiner og planer for fortsatt kompetanseutvikling, opplæring av nye ansatte og deling av erfaringer. Arbeid med å utvikle planer for et trygt og godt læringsmiljø fortsetter gjennom hele prosjektperioden på både

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

skoleeier- og enhetsnivå. Kunnskap og arbeidsmetoder skal også spres til andre skoler i kommunen. Det avsluttende trinnet inkluderer planlegging av fremtidig kompetanseheving blant personalet.

Det teoretiske grunnlaget for metoden

Ifølge tiltakseier er Læringsmiljøprosjektet hovedsakelig et kompetansehevingstiltak uten en spesifikk teoretisk forankring. Prosjektet gir en struktur og et rammeverk for å håndtere utfordringer i skole- og barnehagemiljøet, mer enn å implementere spesifikke tiltak. Det baserer seg i stor grad på lover og forskrifter for skole og barnehage, spesielt barnehageloven kapittel VIII om psykososialt barnehagemiljø og opplæringslovens kapittel 9A. Samtidig understreker tiltakseier at Læringsmiljøprosjektet bygger på et solid kunnskapsgrunnlag om hva som forebygger mobbing og krenkelser, fremmer god psykisk helse og mestring, skaper et inkluderende læringsmiljø og forebygger utenforskap, samt om god gruppe- og klasseledelse. Prosjektet inkluderer også forskning og teori om implementering og ledelse av endrings- og utviklingsarbeid.

Nedenfor er det viktigste forsknings- og teorigrunnlaget som Læringsmiljøprosjektets hovedtema er basert på:

Mobbing og krenkelser

Læringsmiljøprosjektet vektlegger at mobbing skjer innenfor en kontekst, og at kontekstuelle faktorer spiller en stor rolle (Søndergaard, 2009). Mobbing kan være relatert til status i gruppen, og motivasjonen for mobbing kan inkludere ønske om tilhørighet (Lund & Helgeland, 2016). Det vektlegges derfor at det er viktig å se på interaksjonen mellom individer og systemene rundt dem når man arbeider med mobbesaker. Dette inkluderer også digital mobbing, dømmekraft og personvern. Gode relasjoner kan være en beskyttelsesfaktor mot mobbing (Havik, 2020). Ansatte som fremmer autonomi, medbestemmelse og sosialt ansvarlig atferd hos elevene, bidrar til et trygt læringsmiljø som forebygger mobbing (Drugli & Lekhal, 2018; Rafaelsen, 2020; Roland, 2021).

Psykisk helse, stress og mestring

Læringsmiljøprosjektet gir opplæring til barnehage- og skoleansatte om hvordan de kan lære barn og unge mestringsstrategier for å håndtere stress og regulere følelser. Psykisk helse blir vektlagt som avgjørende for læring, og prosjektet lærer ansatte å forstå hvordan barnehager og skoler kan påvirke barns psykiske helse (Bru mfl., 2017; Lillejord mfl., 2017; Roland, 2021). Bekymringsfullt skolefravær blir også adressert. Prosjektet arbeider med å øke skolens forståelse og kompetanse for å håndtere dette i et systemperspektiv (Havik, 2015).

Læringsmiljø

Problemer med barns og elevers læringsmiljø kan ofte ha sammenheng med organisatoriske problemer på skolen eller barnehagen, for eksempel med tydelig ledelse, samarbeid i organisasjonen og felles verdigrunnlag (Ertesvåg & Roland, 2015; Nordahl mfl., 2009; Roland & Ertesvåg, 2018). Disse vil kunne trenge ekstra hjelp for å arbeide med dette.

Eriksen og Lyng (2018) identifiserte tre hovedstrategier som skolene brukte i arbeidet med det psykososiale miljøet: (1) atferdsregulering, (2) relasjonsarbeid og (3) arbeid med tilhørighet og inkludering. Læringsmiljøprosjektet arbeider med å styrke det sosiale miljøet og øke elevenes opplevelse av inkludering. Dette inkluderer også tiltak for enkeltbarn/elever eller grupper som er sårbare.

Klasseledelse

Gruppe- og klasseledelse bygger på en systemteoretisk forståelse av interaksjonene mellom barn og elever i klassen (Roland, 2021). Læringsmiljøprosjektet gir opplæring i kartlegging av det sosiale miljøet og analysen av resultatene, samt implementering av passende tiltak. Sammenhengen mellom læringsmiljø og elevenes faglige og sosiale læring er viktig, og prosjektet fremhever samspillet mellom sosial læring og faglig utvikling (Sølvik & Ertesvåg, 2020).

Samlet sett er Læringsmiljøprosjektets tilnærming basert på en rekke teoretiske perspektiver og forskning innenfor områder som mobbing, psykisk helse, læringsmiljø, inkludering og klasseledelse. Metoden søker å gi ansatte i barnehager og skoler kompetanse til å skape trygge, inkluderende og støttende miljøer for barn og elever.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Implementeringsstrategier, kvalitetssikring og kostnader

Utdanningsdirektoratet er prosjekteier, mens Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger er ansvarlig for implementering og veiledning. Skoler og barnehager som har utfordringer med læringsmiljøet får tilbud om å delta kostnadsfritt. Utfordringer kan inkludere høye mobbetall over tid, komplekse mobbesaker eller klager på læringsmiljøet.

Arbeidsgrupper og oppstarts-samling

Deltakende barnehager og skoler etablerer en arbeidsgruppe bestående av styrer/rektor, førskolelærere/lærerrepresentanter, en representant fra PPT og en representant fra barnehage-/skoleeier. En oppstarts-samling arrangeres hvor viktige temaer som prosjektmål, innhold, arbeidsmetoder, ansvarsfordeling og forankring blir presentert og diskutert.

Implementeringsplan og kommunal styringsgruppe

Etter oppstarts-samlingen har barnehager og skoler oppgaver som å nedsette arbeidsgrupper, presentere prosjektet for personalet, analysere gjennomførte undersøkelser, og utarbeide en implementeringsplan. For å sikre kvalitet på kommunalt nivå opprettes en kommunal styringsgruppe ledet av barnehage/skoleeier, som har overordnet ansvar for gjennomføringen av prosjektet i kommunen.

Samarbeidsavtale og kvalitetssikring

Det etableres en samarbeidsavtale mellom Læringsmiljøsenteret og den enkelte kommune for å presisere ansvar og oppgaver. Denne avtalen undertegnes av barnehage/skoleeier og veileder fra Læringsmiljøsenteret. Læringsmiljøsenteret er ansvarlig for implementering i Læringsmiljøprosjektet, og de anvender en tydelig modell for implementering (Ertesvåg, 2012).

1. *Forankring og avklaring av behov:* Skaper felles forståelse for endring og utvikling.
2. *Definere hva en ønsker å oppnå*: Involverer hele personalet for å diskutere mål for organisasjonen.
3. *Utarbeide en implementeringsplan*: Arbeidsgruppen og Læringsmiljøsenteret utvikler en plan.
4. *Implementering av planen*: Arbeidsgruppen støtter implementeringen og håndterer utfordringer.
5. *Videreføring og innarbeiding i daglig drift:* Fokuserer på daglig drift og utvikling av et profesjonsfellesskap.
6. *Evaluering:* Fortløpende evaluering av prosessen og resultater basert på mål og prosjektmål.

Kostnader

Deltakelse i Læringsmiljøprosjektet er gratis for barnehager, skoler og eiere som får tilbud om å delta. Utdanningsdirektoratet dekker alle kostnader til nasjonale fagdager og veiledning. Det er imidlertid ikke tydelig hvem som dekker eventuelle ekstrakostnader knyttet til tidsbruk i forbindelse med organisering, koordinering og behov for vikarer. Dette kan også inkludere eventuelle utgifter knyttet til gjennomføring av trivselsundersøkelser eller andre nødvendige tiltak i implementeringsprosessen.

Mer informasjon om prosjektet kan finnes både på Utdanningsdirektoratets hjemmeside: https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehage-og-skolemiljo/laringsmiljoprosjektet/

Og på Læringsmiljøsenterets hjemmeside:

https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret/laringsmiljoprosjektet

Problemstilling for artikkelen

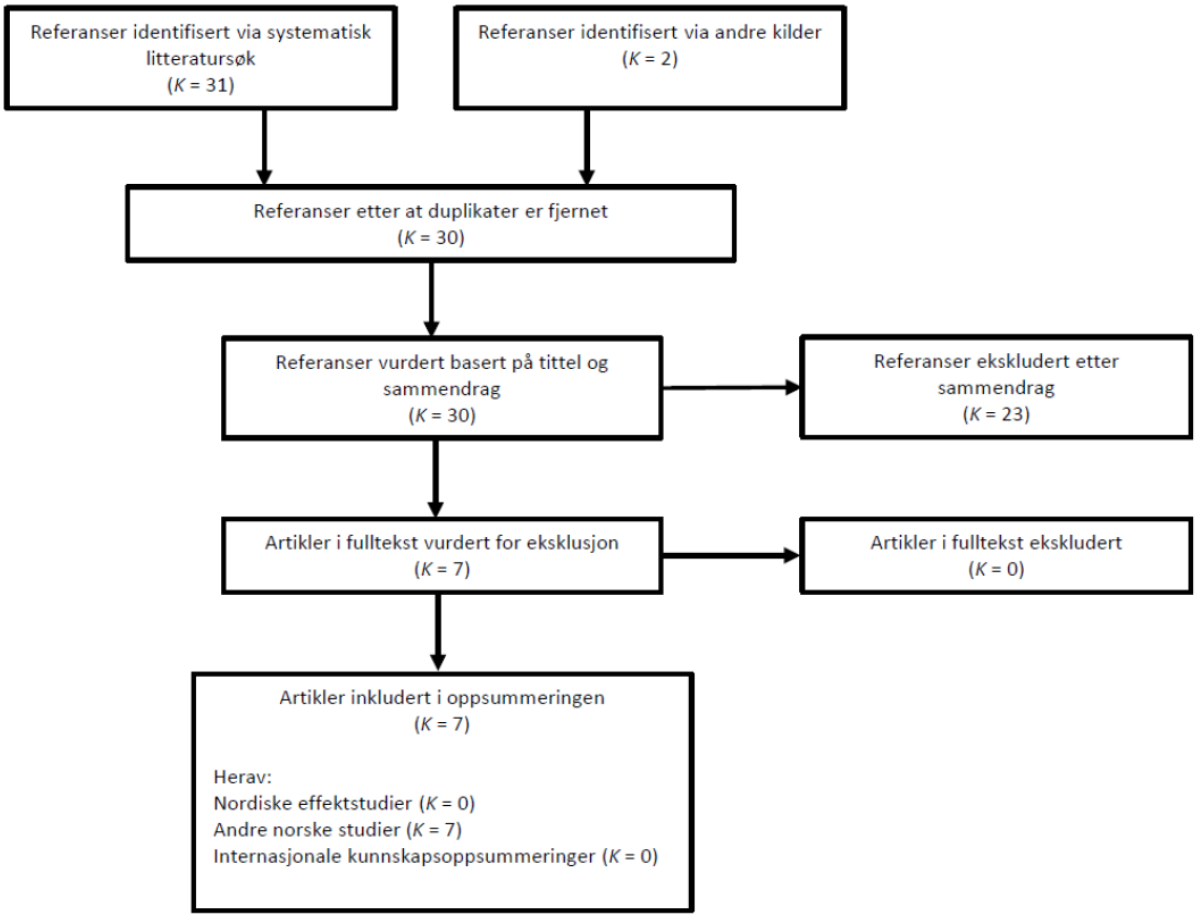
Formålet med denne artikkelen er å vurdere om Læringsmiljøprosjektet kan være virksomt benyttet i vanlig praksis i Norge.

Metode

Litteratursøk etter studier om tiltaket ble gjennomført i databasene Embase, Medline og Psykinfo, NORART, Cochrane, Google scolar, NORA, SCOPUS, SweMed, Campbell, NREPP, NICE, Blueprint, CEBC, Vidensportalen, Metodguiden, Cinahl og EIF. Søkedato: [02.06.2022]. I tillegg ble tiltakseier i Norge kontaktet og bedt om å sende inn dokumentasjon som ikke ble fanget opp av søket, som for eksempel manualer, veiledere, upublisert forskningsdokumentasjon, implementeringsstrategier og kvalitetssikringsrutiner. To forskere gjennomgikk forskingsdokument-

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Figur 2
Flytdiagram for gjennomgang av litteratur



asjonen uavhengig av hverandre og identifiserte den aktuelle litteraturen for nordiske effektstudier, internasjonale kunnskapsoppsummeringer, samt andre norske evalueringer i henhold til kriteriene for klassifisering av tiltak i Ungsinn (Martinussen mfl., 2019).

Resultater

Resultater fra litteratursøk

Litteratursøket resulterte i 31 treff. Totalt fire evalueringer beskrevet gjennom syv publikasjoner ble inkludert i denne kunnskapsoppsummeringen (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020; Bjørnset, Kindt, mfl., 2020; Roland & Auestad, 2015; Seeberg mfl., 2015; Wendelborg, 2016; Wendelborg & Røe, 2017; Wendelborg mfl., 2018). Av de inkluderte evalueringene var det ingen nordiske effektstudier eller kunnskapsoppsummeringer.

Gjennomgang av beskrivelser

Tiltaket beskrives i hovedsak gjennom rapporter og på ulike nettsider. Omfang, risikofaktorer og konsekvenser av mobbing er beskrevet.

Målgruppen for tiltaket er overordnet beskrevet som skoler og barnehager med vedvarende høye mobbetall. Inklusjons- og eksklusjonskriterier er ikke spesifikt beskrevet. Det er statsforvalter som velger ut deltakere fra det enkelte fylke. Tilbudet om å delta i Læringsmiljøprosjektet baseres på høye mobbetall over tid, antall klagesaker og der tilsyn har vist mangler. I oppstartsfasen (2013) var vedvarende høye mobbetall definert av Utdanningsdirektoratet til å være minst 15 % over tre år i 7. trinn og minst 10 % over tre år på 10. trinn. Læringsmiljøprosjektet var også kun for offentlige skoler (Roland & Auestad, 2015). I senere tid er både private og offentlige barnehager og skoler i målgruppen. Statsforvalterne vurderer rekruttering etter mange ulike risikofaktorer, blant annet vedvarende høye mobbetall på over 8,5 % for skoler.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Hovedmålet med Læringsmiljøprosjektet er godt beskrevet. Tiltaket skal fremme et trygt og godt barnehage- og skolemiljø uten mistrivsel og krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Det er seks delmål som beskrives på en god måte for å kunne realisere hovedmålet med Læringsmiljøprosjektet.

Utforming av tiltaket er godt beskrevet. Det fremkommer av beskrivelsene hvordan tiltaket er organisert og strukturert. Utdanningsdirektoratet er tiltakseier og Læringsmiljøprosjektet var et av tre tilbud gjennom satsningen Inkluderende barnehage- og skolemiljø. Denne satsingen ble avsluttet i 2022. Nå gjenstår Læringsmiljøprosjektet og kompetansepakker for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø. Prosjektperioden går over fire semestre, og hvert semester tar for seg et spesifikt tema. Temaene varer gjennom hele fasen, og de går også inn i hverandre etter den enkelte barnehage og skoles behov. Todagers samling er nasjonale fagdager med temaer som henger sammen med tema i fasen.

Tabell 1
Vurdering av tiltakets beskrivelse

Dimensjoner i beskrivelsen	Ikke beskrevet	Noe beskrevet	Godt beskrevet
Problembeskrivelse		X	
Målgruppe		X	
Hovedmål			X
Sekundærmål			X
Utforming av tiltaket			X
Metoder som benyttes		X	
Kjerneelementer/ fleksibilitet		X	
Utøvere av tiltaket			X
Manual/veileder for utøvere	X		
Materiell for mottakere av tiltaket	X		
Undersøkelser som styrker beskrivelsen		X	

Metoder som benyttes i Læringsmiljøprosjektet er observasjon, veiledning og tilpassede fagsamlinger. Kjernekomponenter ved tiltaket er ikke like tydelig definert, men det oppgis i brosjyren at veilederne har en viss fleksibilitet til å tilpasse tiltaket og tematikken i henhold til gruppen og hvor de befinner seg. Som tidligere nevnt er det ikke utarbeidet noen manual eller veileder for tiltaket, men forutsetningene for å delta og rammene til prosjektet er godt beskrevet, blant annet på Læringsmiljøsenterets hjemmeside: https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret/laringsmiljoprosjektet Der ligger det også lenker til evalueringer av prosjektet, som har hovedfokus på brukerne opplevelser.

Nordiske effektstudier

Basert på studienes design, inkluderes Seeberg mfl. 2015 samt Roland og Auestad 2015 i vurderingen av forskningsmetodisk kvalitet i tabell 2, da de kan sies å ha et pre-post kohort design.

Begge studiene i tabell 2 er vurdert til å ha dårlig/utilfredsstillende metodisk kvalitet. Studiene tilfredsstiller derfor ikke kravene til effektevalueringer og er ikke egnet til å besvare om tiltaket har effekt på utfallsmålene. Konklusjonen blir derfor at det ikke foreligger noen nordiske effektstudier om tiltaket eller internasjonale kunnskapsoppsummeringer.

Under beskrives alle de norske evalueringene, der metode og resultater er forklart i mer detalj.

Andre norske evalueringer

I litteratursøket ble det identifisert fire norske evalueringer av Læringsmiljøprosjektet beskrevet i seks rapporter og en artikkel hvorav ingen er fagfellevurdert. Av de åtte puljene som har deltatt, eller som deltar i Læringsmiljøprosjektet, er de fire første evaluert. Pulje 1 ble betegnet som en pilotfase og det var kun skoler som da var startet opp som deltok. Pilotfasen ble evaluert gjennom kvalitative intervju (Seeberg mfl., 2015; Wendelborg, 2016; Wendelborg & Røe, 2017) og

Tabell 2
Forskningsmetodisk kvalitet

Studie	1. Statistiske analyser	2. Måling	3. Indre validitet	4. Tro mot tiltaket	5. Ytre validitet	Gj. snitt
Seeberg mfl. 2015	1	2	1	1	1	1,2
Roland og Auestad 2015	1	2	1	1	1	1,2

Note. Ikke rapportert eller undersøkt = 0; Dårlig/utilfredsstillende = 1; Tilfredsstillende = 2; Godt = 3; Svært godt = 4.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Tabell 3.
Oversikt over deltakende puljer i Læringsmiljøprosjektet

Pulje	Oppstart	Antall skoler	Antall barnehager	Antall kommuner	Evaluering	Pilot/ordinær
1	2013-2014	23	-	10	Roland og Auestad (2015); Seeberg m.fl. (2015); Wendelborg (2016); Wendelborg og Røe (2017); Wendelborg m.fl. (2018)	Pilot
2	2015 - 2016	40	-		Wendelborg (2016); Wendelborg og Røe (2017); Wendelborg m.fl. (2018)	Ordinært
3	2016	38	9	18	Wendelborg m.fl. (2018)	Ordinært i skole, pilot i bhg
4	2018	37	16	15	Bjørnset, Bråten, m.fl. (2020); Bjørnset, Kindt, m.fl. (2020)	Ordinært
5	2020-2022	33	19	18	Ikke evaluert	Ordinært
6	2022 - 2024	28	25	17	Ikke evaluert	Ordinært
7	2023 - 2025	26	24	15	Opplæring avsluttet mars 2025, ikke evaluert	Ordinært
8	2024 - 2026	29	26	14	Opplæring pågår	Ordinært

gjennom kvasieksperimentelle pre-poststudier (Roland & Auestad, 2015; Seeberg mfl., 2015; Wendelborg mfl., 2018). Pulje 1 og pulje 2 ble evaluert og oppsummert i to delrapporter hvor den ene delrapporten undersøkte besvarelser fra en undersøkelse utført blant skoleledere og skoleeiere (Wendelborg, 2016). Den andre delrapporten inkluderte også pulje 3 og fokuserte på PPT sin rolle i prosjektet (Wendelborg & Røe, 2017). I tillegg ble pulje 1, 2 og 3 evaluert i en samlet sluttrapport, som også inkluderte tall fra Elevundersøkelsen (Wendelborg mfl., 2018). Pulje 4 ble sammen med to andre tiltak evaluert gjennom en undersøkelse av forskningsstiftelsen Fafo bestående av en sluttrapport (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020) og en delrapport (Bjørnset, Kindt, mfl., 2020). For en oversikt over evalueringene og puljene, se tabell 3. Tabell 4 inneholder en oversikt over forskningsdesign, utvalg og metode i de norske evalueringene listet opp i tabell 3.

Evaluering 1

Novas evaluering av prosjektets pilotfase hadde fokus på to overordnede problemstillinger: 1) Hvordan tiltaket i praksis ble gjennomført og hvordan tiltaket opplevdes av involverte aktører og 2) Har målet med prosjektet blitt nådd. Evalueringen var basert på kvalitative intervjudata og kvantitative undersøkelser basert på tall fra Elevundersøkelsen (Seeberg mfl., 2015).

For å undersøke den første problemstillingen ble et kvalitativt design benyttet. Tre kommuner, hver med én skole, ble invitert til å delta i evalueringen. Det ble gjennomført personlige intervjuer med en rektor og et fokusgruppeintervju med åtte lærere, fordelt fra de tre ulike skolene. I tillegg ble prosjektleder for tiltaket ved Læringsmiljøsenteret og fire ledere med representanter fra fire ulike veiledningsgrupper intervjuet (Seeberg mfl., 2015). Skolelederne som ble intervjuet så på tiltaket som en mulig ressurs, men også som en trussel mot omdømme i arbeidet med skolemiljøet og mot mobbing. Lærerne opplevde at tiltaket i liten grad var avgrenset fra andre tiltak og arbeidsoppgaver, også generelt på deltakelse i prosjektet som kun en liten del av sin arbeidshverdag. Likevel opplevde lærerne verktøyene for å forebygge, gjenkjenne og stoppe mobbing, som nyttige (Seeberg mfl., 2015). Dette tyder på at prosjektet kan ha bidratt til en positiv innvirkning på skolenes evne til å håndtere mobbing og skape et trygt læringsmiljø. Imidlertid opplevde de som var fjernest fra praksis mest nytte av prosjektet, dvs. skoleeiere opplevde prosjektet som mer nyttig enn skoleledere, som opplevde det som mer nyttig enn lærerne.

For å undersøke den andre problemstillingen ble endring i mobbetall over tid undersøkt gjennom et kvasi-eksperimentelt pre-postdesign ved å sammenligne skolene i pulje 1 i Læringsmiljøprosjektet (23 skoler) med alle skolene i landet basert på data fra Elevundersøkelsene på 7. og 10. trinn fra 2013 til 2014. Resultatene viste noe mindre forekomst av mobbing i prosjektskolene på 7. trinn (5,5 %) i 2014 enn i 2013 (7,1 %), mens resultatet var motsatt for 10. trinn (6,9 % i 2013 og 9,3 % i 2014). Ingen av resultatene var signifikant forskjellig sammenliknet med skolene i landet for øvrig (Seeberg mfl., 2015). Evalueringen undersøkte også forekomst av mobbing ved de utvalgte prosjektskolene i perioden de ble valgt ut (2010– 2012) og fant at kun to av skolene med barnetrinn hadde hatt en

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Tabell 4
Oversikt over de norske evalueringene av Læringsmiljøprosjektet

Evaluering nr	Studie/ Artikkel	Forsknings-design	Deltakere	Utvalget	Måle-tidspunkter
Eval. 1	Seeberg m.fl. 2015, (Nova undersøkelsen)	Kvalitativt og pre-post kohort	23 skoler i pulje 1 vs. Alle skolene i landet	7. og 10. trinn fra 2013-2014. Brukte Elevundersøkelsen	Kohorter dvs. 7. og 10. trinn 2013 mot 7. og 10. trinn 2014
Eval. 2	Roland og Auestad, 2015	Pre-post kohort	20 skoler i pulje 1 vs. Alle skolene i landet	7. og 10. trinn fra 2010-2014, analyserer bare differansen fra 2012-2014. Brukte Elevundersøkelsen	Samme kohorter som over, men ser på utvikling fra 2010-2014
Eval. 3	NTNU samfunnsforsk Wendelborg 2016 (Delrapport 1)	Survey - kartlegging	36 skoler og 10 kommuner	Skoleledere og skoleeiere fra alle skoler og skoleeiere som var med i pulje 1 og 2 (63 skoler og 24 kommuner)	Kun ett måletidspunkt
Eval. 3	NTNU samfunnsforsk Wendelborg & Røe 2017, (Delrapport 2)	Survey – kartlegging	27 PPT kontor	41 PPT kontor fra pulje 1, 2 og 3	Kun ett måletidspunkt
Eval. 3	NTNU samfunnsforsk Wendelborg m.fl. 2018, (Sluttrapport)	Survey og casestudier (intervjuer)	Som delrapport 1 og 2 + 6 deltakende kommuner	Data fra delrapport 1 og 2 + survey til skoleleder og skoleeier i pulje 3 + intervjuer med ledere, PPT, lærere, elever og foreldre i 6 deltakende kommuner i pulje 1-3	Enkeltstående kartlegginger og intervjuer.
Eval. 4	Bjørnset, Bråten m.fl. 2020 (Fafo)	Spørreskjemaundersøkelse og intervjuer	Skoleledere, lærere, pedagogiske ledere, barnehageansatte og veiledere, totalt 99 personer	To kommuner, skoler og barnehager, pulje 4. Sammenliknet med 2 andre tiltak. 224 deltakere invitert	Kun etter gjennomføring – læringsutbytte, kvalitet og endret praksis
Eval.4	Bjørnset, Kindt m.fl. 2020 (Fafo)	Spørreskjemaundersøkelse og intervjuer	Skoleledere, lærere, pedagogiske ledere, barnehageansatte og veiledere, totalt 99 personer	To kommuner, skoler og barnehager, pulje 4. Sammenliknet med 2 andre tiltak. 224 deltakere invitert	Før oppstart – kartlegge forventninger og behov

forekomst med minimum 15 % mobbing i 7. trinn, mens ingen av prosjektskolene på ungdomstrinnet kvalifiserte med minimum 10 % forekomst av mobbing gjennom de tre årene i 10. trinn (Seeberg mfl., 2015).

Evalueringen påpeker derfor at utvelgelseskriteriene for hvilke skoler som skulle være med i pilotprosjektet ikke hadde vedvarende høye mobbetall for alle tre årene i måleperioden, og argumenter for at utvelgelseskriteriene som var lagt til grunn ble for tilfeldig (Seeberg mfl., 2015).

Evaluering 2

Roland og Auestad (2015) undersøkte utviklingen i mobbetallene basert på data fra Elevundersøkelsen med et kvasi-eksperimentelt pre-postdesign fra 2010 til 2014, men analyserer bare differansen mellom 2012 og 2014. Evalueringen sammenlignet data fra 20 av de 23 skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet med de offisielle tallene for skoler nasjonalt på 7. og 10. trinn i Elevundersøkelsen. Resultatene viste at barneskolene som deltok i Læringsmiljø-prosjektet hadde en mer positiv utvikling enn skolene i landet for øvrig med en differanse på henholdsvis – 9,2 % versus – 3,2 % prosent-poeng. For ungdomstrinnet ble det rapportert en mindre differanse i utvikling mellom skolene i

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

pilotprosjektet og øvrige skoler i Elevundersøkelsen med henholdsvis 4,3 % og – 3,2 % prosentpoeng (Roland & Auestad, 2015).

Det er flere metodiske svakheter med evalueringen til Roland og Auestad (2015). Det er ikke signifikanstestet hvorvidt det er betydelige forskjeller mellom skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet og tallene som benyttes fra Elevundersøkelsen. Dette skaper derfor en usikkerhet rundt resultatene som rapporteres. Det er heller ikke rapportert svarprosent eller hvor mange elever som inngikk i analysene, samt at frafall ikke er rapportert eller vurdert. I tillegg var forekomsten av mobbing i Elevundersøkelsen vesentlig lavere ved pre-test sammenlignet med skolene i pilotprosjektet. Elevundersøkelsen rapporterte i 2012 om en forekomst av mobbing på 8,8 % på barnetrinnet og 7,2 % på ungdomstrinnet, mens det tilsvarende i prosjektskolene ble rapportert 14,7 % på barnetrinnet og 11,4 % på ungdomstrinnet. Selv om det er å forvente at skolene i pilotprosjektet hadde høyere forekomst av mobbing ved pre-test kan man ikke utelukke en regresjon mot gjennomsnittet som skaper en trussel mot den indre validiteten til evalueringen. Roland og Auestad (2015) drøfter dette selv i sin diskusjon av resultatene og argumenterer mot dette med at prosjektskolene hadde vedvarende høye mobbetall.

Evaluering 3

Evalueringene som ble gjennomført av NTNU Samfunnsforskning, inkluderte deltakende kommuner fra tre puljer (1., 2. og 3. pulje) av prosjektet. Oppdraget ble gitt av Utdanningsdirektoratet. Evalueringen benyttet både kvantitative og kvalitative metoder for å få en helhetlig forståelse av prosjektet (Wendelborg mfl., 2018).

Evalueringen bestod av to separate delrapporter, henholdsvis Wendelborg (2016) og Wendelborg og Røe (2017). Disse delrapportene ble deretter oppsummert og kombinert i en sluttrapport fra 2018, der Wendelborg og kollegaer også inkluderte analyser av mobbetall fra elevundersøkelsen (Wendelborg mfl., 2018).

Delrapport 1 tar for seg hvordan skoleledere og skoleeiere har svart på spørsmål innen temaene kunnskapstilførsel, praksisendring, samarbeid og involvering, PPT´s rolle samt opplevd nytteverdi. Det ble sendt ut en survey til samtlige skoler og kommuner som var med i pulje 1 og 2 i Læringsmiljøprosjektet, totalt 63 skoler og 24 kommuner. Det var imidlertid bare 36 skoler og 10 kommuner som svarte på undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på hhv. 57 og 42 (Wendelborg, 2016). Generelt ser det ut til å være en viss uklarhet i hvordan skolene er valgt ut som prosjektskoler og flere skoleledere følte seg uthengt som «mobbeskoler». Resultatene viste imidlertid at skoleledere og skoleeiere opplevde en positiv tilførsel av kunnskap på fire sentrale områder i Læringsmiljøprosjektet, særlig på forebygging og håndtering av mobbing, men også noe på klasseledelse, utvikling av et positivt klassemiljø og generell skoleutvikling. Skoleeierne mente også at Læringsmiljøprosjektet i stor grad hadde bidratt til praksisendring på de samme områdene. Både skoleeierne og skolelederne påpekte at prosjektet var en videreføring av satsinger de hadde holdt på med tidligere. Ifølge skoleledere og skoleeiere deltok lærere med god innsats og var mye involvert. Forskerne konkluderte imidlertid med at det var mer usikkert i hvilken grad skoleeier og skoleleder involverte seg i prosjektet, og at til dels elever og spesielt foresatte var lite involvert. I tillegg var PPT sin rolle uklar, og det var variabelt hvor mye de var involvert. Den lave svarprosenten bidrar også til at resultatene er usikre, og det er en svakhet at utvalgets representativitet ikke er vurdert i rapporten.

Delrapport 2 fokuserte på PPT sin opplevelse og rolle i prosjektet, og hentet inn informasjon fra PPT kontor fra pulje 1, 2 og 3. Totalt 41 PPT kontor ble invitert og 27 (66 %) svarte på spørreundersøkelsen. PPT ble spurt om kunnskapstilførsel, praksisendring og rollen PPT hadde hatt i prosjektet. Resultatene varierte, PPT hadde blant annet ulik erfaring knyttet til veiledning og hvor relevante kursene var. PPT var også usikre på sin rolle i prosjektet og det varierte i hvilken grad de opplevde prosjektet som nyttig. Flere så på dette prosjektet som en del av flere satsinger, og var usikre på om det var Læringsmiljøprosjektet som hadde ført til ny kunnskap. Samtidig var det mange som svarte at grundigheten og systematikken i møte med mobbing var nyttig. Siden det er en forventning om at PPT skal videreføre Læringsmiljøprosjektet, ble det anbefalt å utarbeide en tydeligere definering av PPT sin rolle og ressursbruk i alle faser av prosjektet (Wendelborg & Røe, 2017).

I sluttrapporten har de analysert alle dataene som ble samlet inn i prosjektet i løpet av pulje 1, 2 og 3. Hovedmålet til Læringsmiljøprosjektet skulle være å forbedre læringsmiljøet og

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

redusere mobbing (Wendelborg mfl., 2018). Det ble også beskrevet 4 delmål:

1. Skoleeier skulle lære hvordan de kan følge opp skoler og utvikle dem til lærende organisasjoner med god ledelse.
2. Skolen skulle lære å utvikle et godt læringsmiljø, avdekke og løse mobbesaker, og bli en lærende organisasjon.
3. PPT skulle lære å støtte skolene i utviklingen av læringsmiljøet.
4. Foreldre og elever skulle bli kjent med prosjektet som kommunen og skolen skulle markedsføre.

Datamaterialet som ble brukt var omfattende, og inkluderte surveyen til skoleeiere og skoleledere i pulje 1 og 2 (2016), survey til PPT (2017) fra pulje 1, 2 og 3, survey til skoleeiere og skoleledere i pulje 3 (2018), samt casestudier (med intervjuer av alle deltakerne, dvs. ledere, PPT, lærere, elever og foreldre) i de seks kommunene som deltok i 2016, 2017 og 2018. Det ble bare gjennomført kvantitativ spørreundersøkelse blant skoleeiere, skoleledere og PPT.

Prosjektet beskrives som topptungt med lite lærerinvolvering, i tillegg til lite foreldre- og elevinvolvering. Lærerne var skeptiske og opplevde at prosjektet manglet forankring i den lokale skolehverdagen, noe som kan ha påvirket deres vurdering av de eksterne veilederne. Disse fikk noen ganger svært gode vurderinger fra lærerne, andre ganger opplevde lærerne at de kom med «selvfølgeligheter». Forskerne konkluderer med at prosjektet ikke har greid å involvere foreldre, elever eller lærere godt nok. I tillegg har PPT enten hatt en uklar rolle i prosjektet eller manglet en forståelse av hvordan de skal få innpass og involvering i arbeidet.

Elevundersøkelsen er obligatorisk for elever på 7. og 10. trinn. Når forskerne undersøkte utvikling i andelen som ble mobbet på skolen, var det derfor ikke mulig å følge ett trinn over år. Det betyr at det ikke er de samme elevene som inngår i analysene, men trinnet på skolen. Mobbetallene kan også variere fra år til år og forskerne ønsket å kompensere for dette ved å inkludere gjennomsnittlige mobbetall tre år forut Læringsmiljøprosjektet. Deretter beregnet de andelen mobbet i de to årene prosjektet pågikk, og til slutt andel mobbete i årene etter at Læringsmiljøprosjektet var avsluttet. Forskerne rapporterte derfor gjennomsnittlig andel som ble mobbet for 7. og 10. trinn for pulje 1, 2 og 3 i perioden 2010–2012 (før Læringsmiljøprosjektet), 2013–2014 (under Læringsmiljøprosjektet) og 2015–2017 (etter Læringsmiljøprosjektet). Mobbetallene for skoler som deltok i Læringsmiljøprosjektet sammenlignes med tilsvarende tall på nasjonalt nivå. Skolene ble valgt ut til å delta på bakgrunn av høye mobbetall, noe som bare er synlig i pre-målene for 7. trinn, som var høyere enn landsgjennomsnittet. For skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet (pulje 1) rapporterte forskerne en reduksjon på over 8 prosentpoeng, sammenlignet med en reduksjon på 3,4 prosentpoeng på nasjonalt nivå for 7. trinn. For 10. trinn er resultatene mer varierte, der vare det ingen reduksjon fra før Læringsmiljøprosjektet til perioden under prosjektperioden for deltakerskolene, mens nasjonalt ble mobbeandelen redusert med 4 prosentpoeng. Etter prosjektperioden var det imidlertid en markant reduksjon på 5 prosentpoeng for deltakerskolene. Pulje 2 og 3 har tilsvarende resultater. Se Wendelborg mfl. (2018) for ytterligere detaljer.

Basert på disse tallene konkluderte forskerne med at den prosentvise andelen som ble mobbet ble mer redusert under prosjektperioden for skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet sammenlignet med landsgjennomsnittet (Wendelborg mfl., 2018).

Analysene av utviklingen i mobbetall har en rekke metodiske svakheter som gjør resultatene usikre. Det er ikke gjennomført noen signifikanstester for å undersøke om forskjellene mellom prosjektskolene og skolene i landet for øvrig var statistisk signifikante. Vi vet derfor ikke om forskjellene som er rapportert er tilfeldige. Det er heller ikke oppgitt noen svarprosent for tallene fra Elevundersøkelsen. Elevundersøkelsen var ikke obligatorisk for alle skolene, og rapporten fra viste at det var stor variasjon i svarprosent (Wendelborg, 2014). Det ble heller ikke kartlagt hvilke andre programmer skolene benyttet for å forebygge mobbing. At en del skoler faktisk har gjennomført flere tiltak, gjenspeiles i svarene til flere av informantene i intervjuene, som tilbakeholdne med å koble en eventuell reduksjon i mobbetall til Læringsmiljøprosjektet. Flere av skolene oppgir at de hadde andre aktiviteter knyttet til dette. Det er derfor vanskelig å isolere Læringsmiljøprosjektets betydning, selv om flere sier at det har ført til en økt bevissthet rundt problematikken. Videre endret spørsmål om mobbing seg noe i denne perioden, noe som beskrives som en utfordring. I 2013 ble det bl.a.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

innført nye spørsmål som omhandlet krenkelser, og som så ut til å redusere andelen som sa at de ble mobbet (Wendelborg, 2015). Disse spørsmålene ble tatt ut igjen i 2016 og 2017, noe som igjen førte til at mobbetallene økte. Sammenligningsgruppen, som var det nasjonale snittet på 7. trinn, hadde lavere andel mobbing ved pre-test, noe som gir økt risiko for regresjon mot gjennomsnitt og er en trussel mot den indre validiteten til evalueringen. Et av hovedmålet til prosjektet var å redusere mobbing. Ut fra metodiske svakheter ved analysene er det vanskelig å konkludere med at prosjektet har oppnådd dette.

Evaluering 4

Den siste evalueringen av Læringsmiljøprosjektet ble utført av forskningsstiftelsen Fafo (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020; Bjørnset, Kindt, mfl., 2020) som inkluderte pulje 4 av Læringsmiljøprosjektet i to kommuner. I denne evalueringen ble Læringsmiljøprosjektet sammenlignet med to andre tiltak som var en del av kompetansepakken «Inkluderende barnehage- og skolemiljø» som tilbys av Utdanningsdirektoratet. Dette inkluderte et nettbasert tilbud, et samlingsbasert tilbud og Læringsmiljøprosjektet. I tillegg til skoler var også barnehager inkludert. Siden barnehager ikke har egne undersøkelser om mobbing, var utvelgelsen av barnehager basert på at de lå nær deltakende skoler. Evalueringen til Fafo bestod av to kvantitative spørreskjemaundersøkelser og kvalitative intervju (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020). Formålet med evalueringen var å undersøke tre ulike former for kvalitet basert på det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering (NOU, 2003): 1) struktur kvalitet (organisatoriske rammer, undervisning og deltakere); 2) Prosesskvalitet (hvordan lokale og sentrale aktører implementerer og bruker tiltaket); og 3) Resultatkvalitet (resultat av tiltaket).

Deltakerne bestod av skoleledere, lærere, pedagogiske ledere, barnehageansatte og veiledere som hadde vært involvert i Læringsmiljøprosjektet og de to andre tiltakene. Det ble sendt ut spørreskjema til 224 deltakere, hvorav åtte ble ekskludert og 99 besvarte. Dette utgjorde en svarprosent på 48 %. Den første spørreundersøkelsen før oppstart hadde som mål å kartlegge forventninger til tiltaket og behov for å bidra til et godt barnehage- eller skolemiljø. Resultatene av forventningene til deltakelse i Læringsmiljøprosjektet er presentert i en delrapport (Bjørnset, Kindt, mfl., 2020). Deretter besvarte de et nytt spørreskjema som hadde til hensikt å undersøke læringsutbytte hos deltakerne og om de hadde endret praksis eller andre organisatoriske forhold etter opplæringen. Når det gjaldt evaluering av strukturkvalitet, viste Fafo til utfordringer med topptung deltakelse og ikke tilstrekkelig samhandling mellom de ulike nivåene. Videre at foreldremøtene i Læringsmiljøprosjektet var et suksesskriterium. I forhold til prosesskvaliteten fant Fafo at deltakerne var generelt fornøyde og opplevde at det var lærerikt. Basert på svar fra 53 deltakere var 88 % helt eller delvis enig i at opplæringen var tilpasset kompetansenivået deres og 95 % var helt eller delvis enig i å ha lært mye av deltakelsen. Ansatte fra barnehagene var generelt mer fornøyd enn ansatte fra skolene. Deltakerne fra skolene rapporterte at de opplevde innholdet litt for generelt og lite konkret (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020). Evalueringen av resultatkvaliteten viste at deltakerne mente prosjektet fungerte bra og 92 % var helt eller delvis enig i at Læringsmiljøprosjektet bidro til endret praksis rundt oppfølgning av elever som har opplevd mobbing. I tillegg rapporterte deltakerne at de var helt eller delvis enig i at Læringsmiljøprosjektet bidro til: økt kompetanse om psykisk eller fysisk mobbing (59 %), endret praksis for inkludering av foreldre i saker om barnehage- eller skolemiljø (91 %), samt endret måten de arbeidet med et inkluderende miljø (91 %) (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020). De kvalitative intervjuene viste at det var stor enighet om at det var behov for mer kompetanse og behov for universelle regler for å sikre likeverdig behandling av barn og unge. Mange av deltakerne ga også positive tilbakemeldinger om veiledningen de mottok gjennom Læringsmiljøprosjektet (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020).

Implementeringskvalitet

Læringsmiljøsenteret er ansvarlig for å implementere Læringsmiljøprosjektet ved de skolene og barnehagene som blir invitert til å delta. Målgruppen er definert, ved at det er skoler og barnehager med vedvarende høye mobbetall eller utfordringer med skolemiljøet som inviteres. Læringsmiljøprosjektet skal tilpasses den enkelte skole- og barnehages behov, og det er derfor en stor grad av fleksibilitet når det gjelder hvilke temaer som skal vektlegges.

Det ligger mye informasjon om prosjektet på nett, og er også utarbeidet et strukturert og tydelig rammeverk for implementering. Prosjektet er i seg selv mer et rammeverk enn et tiltak, det er derfor ikke tydelige kvalifikasjonskrav eller sertifiseringsordninger utover at veilederne må

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

være erfarne og ha god veilederkompetanse. Noen klar plan for monitorering av etterlevelse er heller ikke inkludert. Samtidig er det utarbeidet en god struktur for implementeringsstøtte og veiledning underveis. Det er også sørget for at prosjektet skal ha god lederforankring, både på den enkelte skole/barnehage og på kommunalt nivå.

Tabell 5
Implementeringskvalitet

Kategori	Ja	Nei	Ikke relevant
Implementeringsstøtte	x		
Kvalifikasjonskrav		x	
Opplæring	x		
Sertifiseringsordninger		x	
Monitorering av fidelity/ etterlevelse		x	
Veiledning	x		
Identifisering av målgrupper	x		
Kartleggings- og vedlikeholdsverktøy		x	
Strategier for tilpasning	x		
Samlet skåre	∑5/9		

Diskusjon

Hovedmålet med denne artikkelen var å undersøke om Læringsmiljøprosjektet er et virksomt tiltak benyttet i ordinær praksis i Norge, basert på Ungsinns kriterier for klassifisering. Resultatene diskuteres dermed på bakgrunn av disse i påfølgende avsnitt.

Beskrivelse

Læringsmiljøprosjektet beskrives som et forebyggende tiltak for barnehager, skoler og kommuner med vedvarende høye mobbetall og/eller utfordringer med miljøet. Læringsmiljøprosjektet er godt beskrevet på Læringsmiljøsenteret sine hjemmesider ved Universitet i Stavanger og på Utdanningsdirektoratet, samt i informasjonshefter og ulike brosjyrer. Hovedmålet med Læringsmiljøprosjektet er å fremme et trygt og godt barnehage- og skolemiljø uten mistrivsel og krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. I tillegg består Læringsmiljøprosjektet av seks ulike delmål: 1) Myndighet og eier ser barnehager og skoler i en helhetlig sammenheng i sitt arbeid for et trygt og godt læringsmiljø og prioriterer tidlig innsats; 2) Eier videreutvikler sin kompetanse innen barnehage og skolemiljø, samt sørger for at prosjektet blir godt kjent, sprer innhold, erfaringer og kompetanse innad i kommunen; 3) Styrer og rektor tar ansvar for å skape trygge og gode miljøer gjennom varig endring av holdninger, kultur og pedagogisk praksis i sin organisasjon; 4) Ledere og ansatte skal videreutvikle sin kompetanse i å opprettholde og fremme et trygt og godt miljø, samt forebygge, avdekke og håndtere mistrivsel, mobbing og andre krenkelser; 5) Barn og foreldre skal involveres og være aktive deltakere i prosjektet; og 6) PPT og andre aktører bør involveres i arbeidet med å utvikle trygge og gode læringsmiljø.

Teoretisk rasjonale

Skoler med vedvarende høye mobbetall og utfordringer med skolemiljøet blir invitert til å delta. En sentral del av Læringsmiljøprosjektet bygger derfor på teori og forskning knyttet til mobbing og krenkelser, god klasseledelse og læringsmiljø. Prosjektet vektlegger bl.a. at mobbing alltid foregår i en kontekst og at kontekstuelle faktorer har stor betydning (Søndergaard, 2009) og bygger på en systemteoretisk forståelse av interaksjonene og samspillet som foregår (Roland, 2021). Læringsmiljøprosjektet har ikke en spesifikk teoretisk forankring, men skal gi god støtte og veiledning for å sette regelverk ut i praksis i barnehager og skoler. Deltakelse i Læringsmiljøprosjektet skal også være med på å fremme en felles forståelse og et språk som kan bidra til å fremme et godt forankret fagfokus og profesjonsutøvelse. Fagmiljøet skal sikre at innholdet i veiledningen er i samsvar med, og forankret i, regelverk, herunder FNs barnekonvensjon, barnehage- og opplæringsloven, Rammeplanen og Læreplanverket. Veiledningen skal bygge på en bred tilnærming for å fremme et trygt og godt barnehage- og skolemiljø og et inkluderende fellesskap.

Effektstudier og evalueringsstudier

Det foreligger ingen nordiske effektstudier av Læringsmiljøprosjektet, ingen av de publiserte studiene tilfredsstiller Ungsinns kriterier (se tabell 2) for å kunne regnes som effektstudier. Det er gjennomført fire norske evalueringer, publisert i seks ulike rapporter og én fagartikkel. Ingen av rapportene eller artiklene er fagfellevurderte, noe som ville sikret at de tilfredsstilte vitenskapelige krav.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

Evalueringsstudiene inkluderer kvalitative intervjuer og spørreskjema om brukernes erfaringer med Læringsmiljøprosjektet. De kvantitative evalueringene inkluderer pre-poststudier som sammenlignet endring i forekomst av mobbing mellom skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet med nasjonale tall basert på skoler som har deltatt i Elevundersøkelsene. Evaluering 1 konkluderte med at barnetrinnet blant skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet hadde en klar reduksjon i forekomst av mobbing sammenlignet med resten av landet, mens endringen på ungdomstrinnet var noe mindre (Roland & Auestad, 2015). Evaluering 1 har i midlertidig flere metodiske svakheter, blant annet er ikke forskjellene signifikanstestet. Evaluering 2 fant ingen signifikante forskjeller mellom skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet med landet for øvrig (Seeberg mfl., 2015). Evaluering 3 viste til en prosentvis reduksjon i forekomst av mobbing på 7. trinn for skolene som deltok i Læringsmiljøprosjektet før, under og etter prosjektperioden. På 10. trinn derimot, finner ikke evaluering 3 en reduksjon fra før prosjektperioden til under prosjektperioden, men noe reduksjon fra før til etter (Wendelborg mfl., 2018). Heller ikke evaluering 3 har signifikanstestet disse endringene. Evaluering 4 inneholdt både en kvalitativ og en deskriptiv undesøkelse som viste at majoriteten av deltakerne rapporterte at Læringsmiljøprosjektet bidro til endret praksis rundt oppfølgning av elever som har opplevd mobbing og bidro til å endre måten de arbeidet med et inkluderende miljø (Bjørnset, Bråten, mfl., 2020).

Læringsmiljøprosjektet startet opp høsten 2013 og evalueringene benyttet ulike tidspunkt for pre-test. Evaluering 1 undersøkte endring i forekomst av mobbing fra 2012 til 2014 (Roland & Auestad, 2015), evaluering 2 gjorde tilsvarende fra 2013 til 2014, mens evaluering 3 satt et gjennomsnitt fra perioden 2010 til 2012 som pre-test for å unngå at årlig variasjon i mobbetall skulle slå for mye ut i analysene (Wendelborg mfl., 2018). Evaluering 2 inkluderte også en analyse hvor de undersøkte utviklingen i forekomst av mobbing på de samme skolene fra 2011 til 2014, hvor de fant identisk prosentvis nedgang mellom pilotskolene og landet for øvrig (Seeberg mfl., 2015). En annen utfordring var at spørsmålene i Elevundersøkelsen ble endret to ganger i løpet av prosjektperioden, noe som kan ha påvirket svarene på spørsmålene om mobbing. Dette kan ha fordelt seg likt mellom prosjektskolene og landet for øvrig, men siden skolene som deltok i prosjektet ble valgt ut på bakgrunn av høye mobbetall, kan endringene ha slått ulikt ut. I tillegg har evalueringene som er inkludert i denne kunnskapsoppsummeringen flere metodiske svakheter og mangler ved resultatrapporteringen. De oppfyller heller ikke de vitenskapelige kvalitetskravene som er nødvendige for å kunne konkludere sikkert om effekten av Læringsmiljøprosjektet. Basert på resultatene fra evalueringene som foreligger er det derfor vanskelig å konkludere om prosjektet har oppnådd målsetningen. Det er behov for en effektstudie med bedre metodisk kvalitet og rapportering for å kunne fastslå effekten av Læringsmiljøprosjektet.

Resultater fra de kvalitative undersøkelsene og surveyene som ble gjennomført i evaluering 3, tydet på at både skoleledere og skoleeiere opplevde at skolene hadde hatt nytte av Læringsmiljøprosjektet, mens lærerne var mer skeptiske. I motsetning til lederne som var høyere oppe i systemet, opplevde ikke lærerne å ha blitt involvert i så stor grad. De mente mer involvering ville vært det beste for å få prosjektet mer forankret også blant lærerne. Også PPT var usikre på sin rolle i prosjektet. Oppsummert hadde de fleste aktørene opplevd Læringsmiljøprosjektet mer som et antimobbeprogram, enn som et program som skulle føre til en mer varig endring av skolekulturen. Det er også usikkert om andelen elever som ble mobbet faktisk ble redusert som følge av Læringsmiljøprosjektet.

Implementeringskvalitet

Læringsmiljøsenteret er for tiden ansvarlig for implementering av Læringsmiljøprosjektet, og de har utarbeidet en tydelig modell for implementering (Ertesvåg, 2012). Deltakerne tilbys veiledning underveis av trente veiledere fra Læringsmiljøsenteret. Det at Læringsmiljøprosjektet primært er et rammeverk, mer enn et tiltak, kan være både en styrke og en svakhet. På den ene siden gir det stor fleksibilitet knyttet til skoler- og barnehagers spesifikke behov. På den andre siden kan det imidlertid føre til stor og til dels uønsket variasjon i hva som tilbys. Det kan være hensiktsmessig å definere også innholdet og det teoretiske rasjonale bak Læringsmiljøprosjektet noe tydeligere, slik at man sikrer innholdet i prosjektet. En annen utfordring med implementeringen av Læringsmiljøprosjektet kan være at deltakelse trolig ikke vil oppfattes som frivillig, siden utdanningsmyndighetene ved Utdanningsdirektoratet og Statsforvalteren står bak utvelgelsen. Dette elementet kan i seg selv være en utfordring, og skape motstand i skole- og/eller barnehagekollegiet. Det er heller ikke tydelig beskrevet hva som ligger til grunn for

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.).
Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41

utvelgelsen, bortsett fra vedvarende høye mobbetall eller utfordringer med læringsmiljøet. Det kan være interessant å løse opp noe i hvordan skoler og barnehager velges ut ved at man også åpner opp for at det er mulig å «melde seg på» prosjektet for skoler og/eller barnehager som opplever at de har behov for det. Strukturen og arbeidsmetodene kan være nyttig i et forebyggende arbeid, og ikke bare for skoler og barnehagene som allerede har store utfordringer med mobbing eller læringsmiljø.

Konklusjon

Læringsmiljøprosjektet bygger på teori og forskning om hvordan forebygge mobbing og krenkelser og utvikle et godt læringsmiljø. Det beskrives også et rammeverk for implementering og forankring av prosjektet på flere nivåer, både lokalt ved skoler og barnehager og hos myndighetene. Evalueringer som er gjennomført underveis har bidratt til å videreutvikle og forbedre Læringsmiljøprosjektet. Det ligger en grundig beskrivelse av rammeverket lett tilgjengelig på nett, der man også finner beskrivelse av bakgrunn og lenker til evalueringene. Det er ikke mulig for skoler og barnehager å selv velge å delta i Læringsmiljøprosjektet. Utdanningsdirektoratet og Statsforvalter velger sammen ut aktuelle deltakere basert på utfordringer med læringsmiljøet og/eller høy forekomst av mobbesaker. Resultatene fra evalueringene som er gjennomført indikerer at deltakerne er positive til prosjektet, men at det er forbedrings-potensialer som å inkludere PPT, elever og lærere i større grad. Prosjektet er også kritisert for i liten grad å involvere foreldre, selv om dette er identifisert som et suksesskriterium. Tall fra elevundersøkelsen kan tyde på en reduksjon i mobbing ved skolene etter deltakelse, men det er uklart om dette faktisk er knyttet til prosjektet eller om det er andre aktiviteter ved skolene som påvirker tallene. Siden det ikke er gjennomført noen effektstudier av tiltaket, er det behov for en effektevaluering med god forskningsmetodisk kvalitet før en kan konkludere med om prosjektet faktisk virker etter hensikten.

Læringsmiljøprosjektet klassifiseres på evidensnivå 2: Teoretisk begrunnet tiltak.

Interessekonflikter

Forfatterne erklærer at de ikke har kommersielle interesser i tiltaket vurdert i denne artikkelen. De har heller ikke vært involvert i utvikling, evaluering eller implementering av tiltaket.

Referanser

Bjørnset, M., Bråten, B., Gjefsen, H. & Takvam, M. (2020). *Kompetanse for inkluderende barnehage-og skolemiljø. Sluttrapport.*

Bjørnset, M., Kindt, M. T. & Rogstad, J. (2020). *Inkluderende barnehage-og skolemiljø. Delrapport.* (Fafo-rapport 2020:05).

Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T. & Solberg, M. E. (2017). *Å bli utsatt for mobbing – en kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak*. https://www.uis.no/sites/default/files/inline-images/i1MahGfNe33or7v3hddN4kCmiIKUFiGoZzQ4gq6YN34YluIDVC.pdf

Bru, E., Cosmovici, I. E. & Øverland , K. (2017). *Psykisk helse i skolen*. Universitetsforlaget.

Drugli, M. B. (2013). How are Closeness and Conflict in Student–Teacher Relationships Associated with Demographic Factors, School Functioning and Mental Health in Norwegian Schoolchildren Aged 6–13? *Scandinavian Journal of Educational Research*, *57*(2), 217–225. https://doi.org/10.1080/00313831.2012.656276

Drugli, M. B. & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Cappelen Damm Akademisk.

Eriksen, I. M. & Lyng, S. T. (2018). *Elevene psykososiale miljø: gode strategier, harde nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet*. Fagbokforlaget.

Ertesvåg, S. K. (2012). *Leiing av endringsarbeid i skulen*. Gyldendal Akademisk.

Ertesvåg, S. K. & Roland, E. (2015). Professional cultures and rates of bullying. *School Effectiveness and School Improvement*, *6*(2), 195–214. https://doi.org/10.1080/09243453.2014.944547

Havik, T. (2015). *School non- attendance. A study of the role of school factors in school refusal* Universitetet i Stavanger.

Havik, T. (2020). Lærerens betydning for relasjoner mellom elevene i klassen. I R. M. Sølvik & S. K. Ertesvåg (red.), *Ledelse i klasserommet: undervisningskvalitet fra teori til praksis*. Cappelen Damm Akademisk.

Lillejord, S., Børte, K., Ruud, E. & Morgan, K. (2017). *Stress i skolen – en systematisk kunnskapsoversikt*. Kunnskapssenter for utdanning.

Lund, I. O. & Helgeland, A. (2016). *Mobbing i barnehagen: anerkjennelse som forebygging*. Pedlex.

Læringsmiljøsenteret. (2022). Informasjonshefte - Pulje 6. In U. i. Stavanger (red.), (pp. 16): Læringsmiljøsenteret.

Holen, S.i. & Kyrrestad, H. (2025). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket Læringsmiljøprosjektet (1.utg.). *Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltakk for barn og unge, vol 17(1), artikkelnummer 2. https://doi.org/10.7557/1hxs7z41*

Martinussen, M., Reedtz, C., Eng, H., Neumer, S.-P., Patras, J. & Mørch, W. T. (2019). *Ungsinn. Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge. Kriterier og prosedyrer for vurdering og klassifisering av tiltak*. https://ungsinn.no/wp-content/uploads/2019/07/Ungsinn_kriterier_screen_2019-V2.1.pdf

Moore, S. E., Norman, R. E., Suetani, S., Thomas, H. J., Sly, P. D. & Scott, J. G. (2017). Consequences of bullying victimization in childhood and adolescence: A systematic review and meta-analysis. *World J Psychiatry*, *7*(1), 60–76. https://doi.org/10.5498/wjp.v7.i1.60

Nordahl, T., Mausethagen, S. & Kostøl, A. (2009). *Skoler med liten og stor forekomst av atferdsproblemer: en kvalitativ og kvantitativ analyse av forskjeller og likheter mellom skolene*. https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/133860/rapp03_2009.pdf?sequence=1

NOU (2003). *I første rekke - Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*. Norges offentlige utredninger.

Rafaelsen, F. (2020). Å støtte elevers autonomi og engasjement i skolen. I R. M. Sølvik & S. K. Ertesvåg (red.), *Ledelse i klasserommet: undervisningskvalitet fra teori til praksis*. Cappelen Damm Akademisk.

Roland, E. (2021). *Den autoritative voksenrollen i barnehage og skole: relasjonskvalitet, utfordrende atferd, mobbing og sosial emosjonell læring*. Cappelen Damm Akademisk.

Roland, E. & Auestad, G. (2015). Nasjonalt tiltak mot høye mobbetall *Bedre skole*, *2*. https://utdanningsforskning.no/artikler/2015/nasjonalt-tiltak-mot-hoye-mobbetall/

Roland, E. & Ertesvåg, S. K. (2018). *Implementering av endringsarbeid i barnehagen*. Gyldendal.

Seeberg, M. L., Eriksen, I. M. & Bakken, A. (2015). *Evaluering av tiltaket "Målrettet støtte og veiledning til kommuner og deres skoler som har vedvarende høye mobbeltall"*. Oslo Met. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/3450/Nettutgave-NOVA-Rapport-3-15-ny-14-oktober-2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Støen, J. (2020). Læringsmiljøprosjektet – et tiltak for å etablere et trygt og godt skolemiljø *Bedre skole*, *3*. https://utdanningsforskning.no/artikler/2020/laringsmiljoprosjektet--et-tiltak-for-a-etablere-et-trygt-og-godt-skolemiljo/

Sølvik, R. M. & Ertesvåg, S. K. (2020). *Ledelse i klasserommet: undervisningskvalitet fra teori til praksis*. Cappelen Damm Akademisk.

Søndergaard, D. M. (2009). Mobning og social eksklusionsangst. I J. Kofoed & D. M. Søndergaard (red.), *Mobning: sociale processer på afveje*. Hans Reitzels Forlag.

Vaaland, G. (2011). God start – utvikling av klassen som sosialt system. I U. V. Midthassel, E. Bru, S. K. Ertesvåg, & E. Roland (red.), *Tidlig intervensjon og systemrettet arbeid for et godt læringsmiljø*. Universitetsforlaget.

Wendelborg, C. (2014). *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen 2013* (Mangfold og inkludering). https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/Mobbing-krenkelser-og-arbeidsro-i-skolen-WEB.pdf

Wendelborg, C. (2015). *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2014/15* (Mangfold og inkludering).

Wendelborg, C. (2016). Evaluering av Læringsmiljøprosjektet: Delrapport 1. Resultatnotat av survey til skoleledere og skoleeiere.

Wendelborg, C. (2023). *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2022/23* (Mangfold og inkludering). https://samforsk.no/uploads/files/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-2022_23_final_uu.pdf

Wendelborg, C. & Røe, M. (2017). Evaluering av Læringsmiljøprosjektet: Delrapport 2. Resultatnotat om Pedagogisk Psykologisk Tjeneste sin rolle.

Wendelborg, C., Røe, M. & Buland, T. H. (2018). Læringsmiljøprosjektet: Sluttrapport for evalueringen av Læringsmiljøprosjektet.

Mottatt 04.09.2024.
Godkjent 14.07.2025.
Publisert 01.12.2025.
Redaktør: Ragnhild Bjørknes